

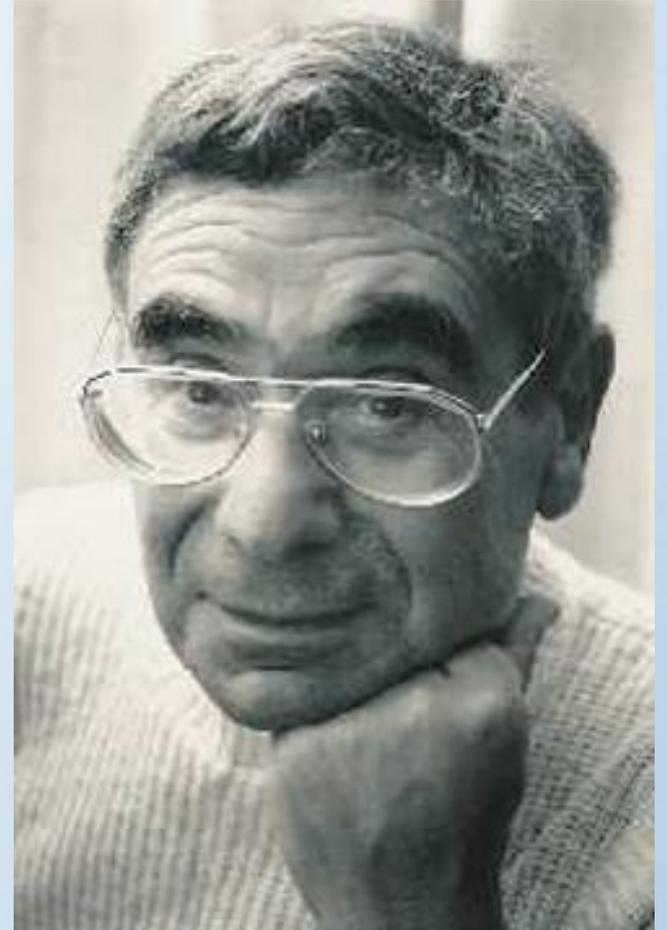


Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης

7η συνάντηση

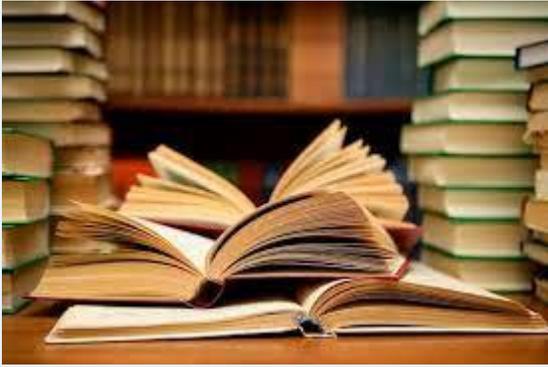
Η Θεωρία του Basil Bernstein

- ❑ Βρετανός κοινωνιογλωσσολόγος και κοινωνιολόγος (1924 – 2000)
- ❑ Θεωρία του γλωσσικού κώδικα
- ❑ Θεωρία για τη σχολική γνώση και τις παιδαγωγικές πρακτικές
- ❑ Σημαντική επίδραση στην κοινωνιολογική έρευνα για ζητήματα εκπαίδευσης



Σχολείο και γλώσσα

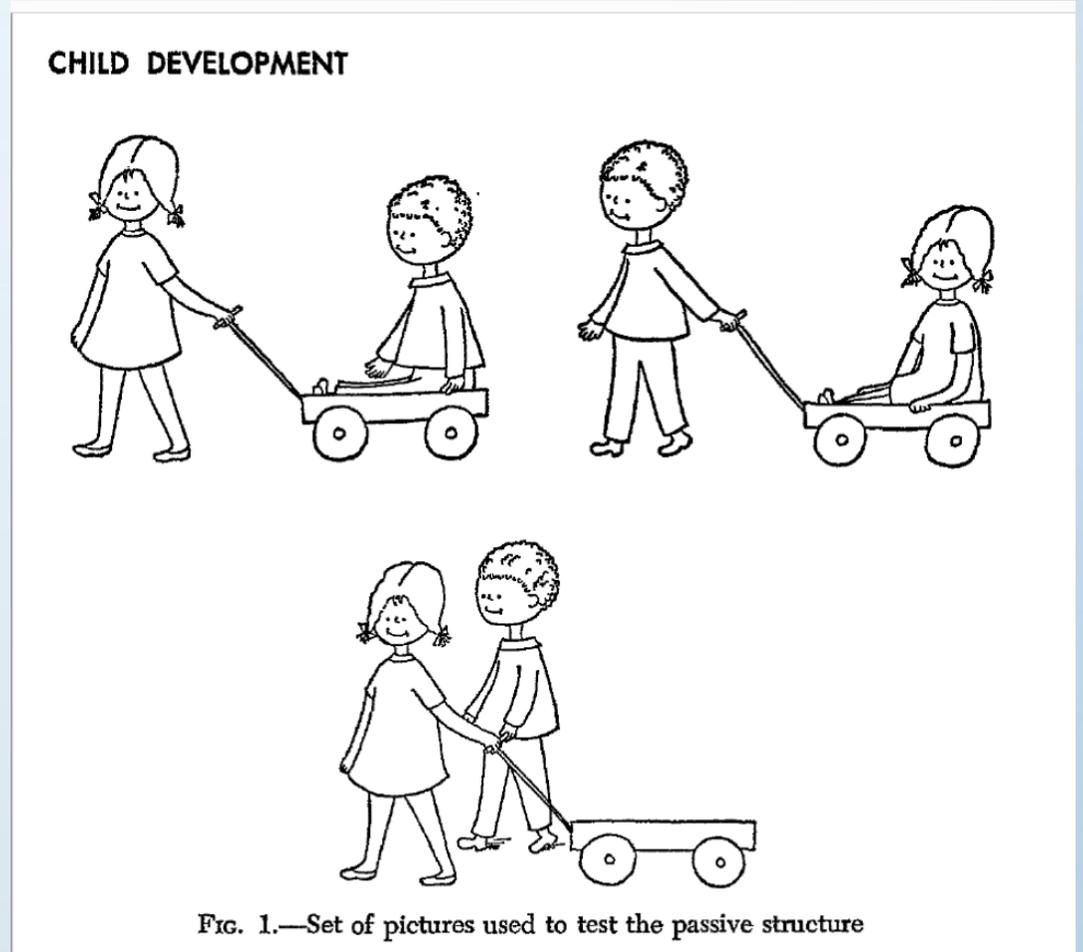
- ❑ Το σχολείο είναι ένας λογοκεντρικός θεσμός



- ❑ Οι πρακτικές ή οι εικαστικές πτυχές είναι περιορισμένες
- ❑ Η γλώσσα σχετίζεται με τη σχολική επιτυχία

Κοινωνική προέλευση και γλώσσα

- ❑ 1960: Έρευνες που συσχέτιζαν την κοινωνική προέλευση με τη γλωσσική τους ικανότητα.
- ❑ Τα παιδιά των μεσαίων και ανώτερων κοινωνικά στρωμάτων:
 - ❑ Έχουν πλουσιότερο λεξιλόγιο
 - ❑ Χρησιμοποιούν συχνότερα επίθετα και αφηρημένα ουσιαστικά
 - ❑ Κάνουν λιγότερα συντακτικά λάθη



Μεθοδολογικές ενστάσεις

□ Ασκήθηκε μεθοδολογική κριτική στις συγκεκριμένες έρευνες

1. Οι ερευνητές έδειχναν προτίμηση σε βρετανικούς όρους και προφορά.

➤ Τα ερευνητικά αποτελέσματα επηρεάστηκαν από την κοινωνική προκατάληψη των ερευνητών.

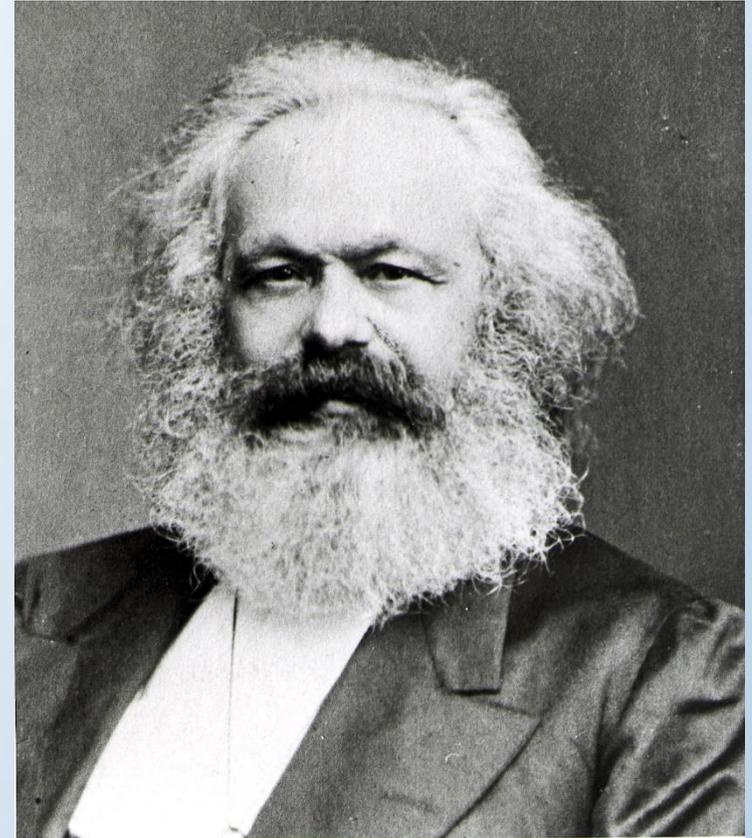
2. Η παρουσία του ερευνητή επηρέαζε τα αποτελέσματα των παιδιών.

➤ Η μαγνητοφώνηση της γλωσσικής επικοινωνίας των παιδιών από χαμηλά κοινωνικά στρώματα στο πλαίσιο του σχολικού διαλλείματος έδειχνε εξίσου υψηλές γλωσσικές ικανότητες.

Basil Bernstein:

*Από τη γλωσσική ικανότητα
στη μορφή της γλώσσας*

Η συνθετική προσέγγιση του Bernstein



Συνθετική προσέγγιση

Emile Durkheim:

- ❑ Οι λογικές κατηγορίες και οι μορφές γλώσσας είναι κοινωνικά διαμορφωμένες.
- ❑ Οι διαφοροποιήσεις εντός του κοινωνικού οργανισμού εξαιτίας του καταμερισμού εργασίας οδηγούν και σε διαφορετικές μορφές σκέψης, εκπαίδευσης και κοινωνικοποίησης.

Karl Marx:

- ❑ Η κοινωνική διαίρεση της εργασίας αποτελεί έκφραση των ταξικών σχέσεων εξουσίας.
- Οι ταξικές διαιρέσεις των ανεπτυγμένων βιομηχανικά χωρών παράγουν μια αντίστοιχη διαίρεση μορφών γλώσσας και λογικής.

Η έννοια του (γλωσσικού) κώδικα

- ❑ Οι κώδικες είναι οι διακριτοί τρόποι με τους οποίους οι άνθρωποι επικοινωνούν και ρυθμίζουν τις συμπεριφορές τους και τις κοινωνικές τους σχέσεις και πρακτικές.
- ❑ Οι κώδικες έχουν τη βάση τους στις ταξικά ρυθμιζόμενες σχέσεις εξουσίας και την αντίστοιχη κοινωνική διαίρεση εργασίας.

Συμπεπώς:

Οι ταξικές σχέσεις παράγουν, αναπαράγουν και νομιμοποιούν τις διακριτές μορφές επικοινωνίας, οι οποίες εγχαράζονται στα άτομα.

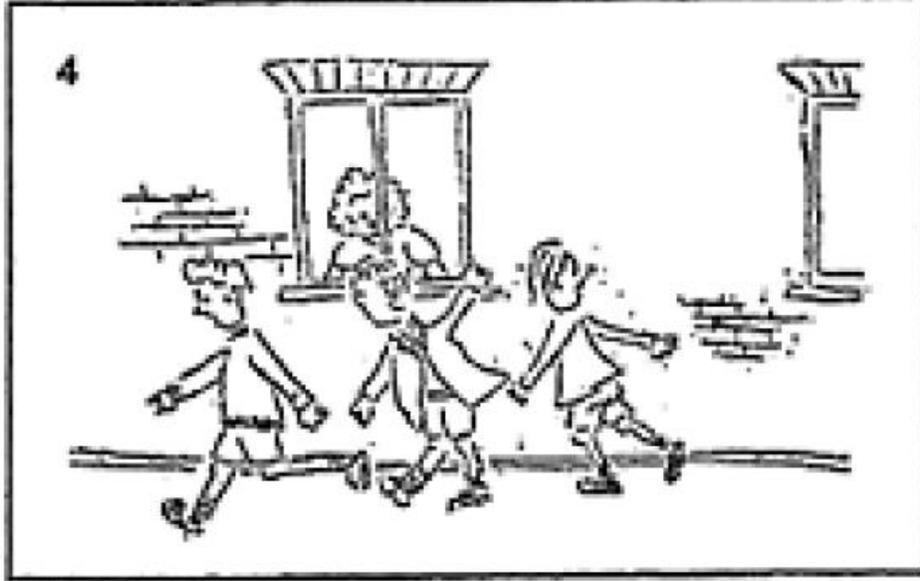
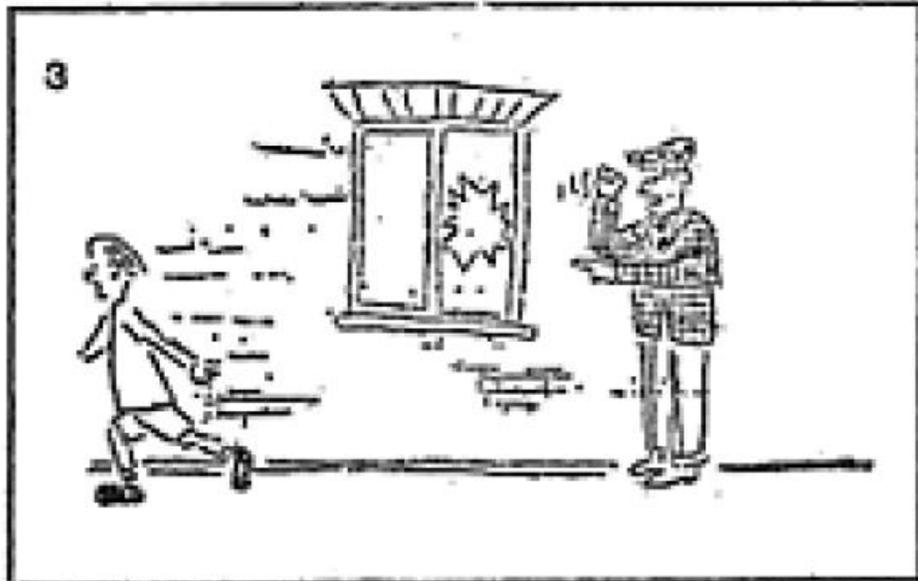
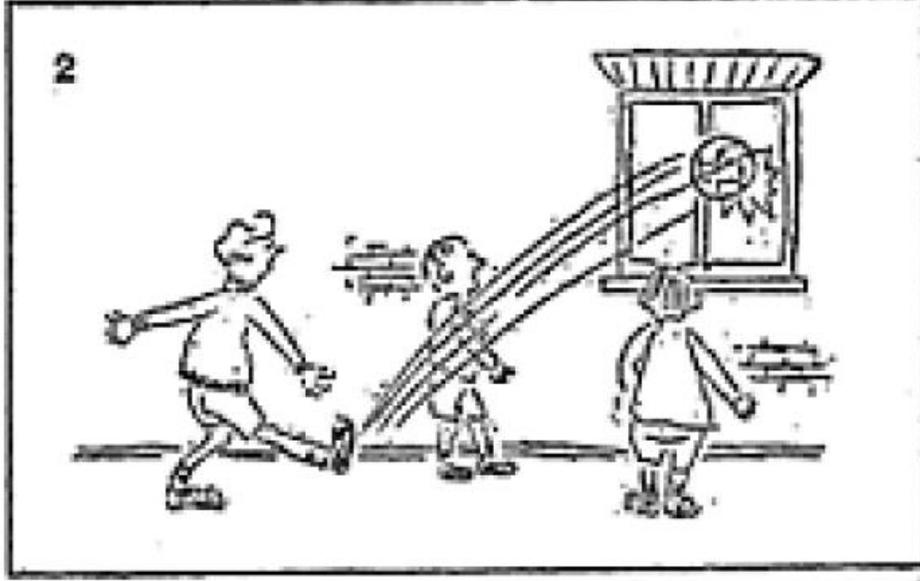
Μάκρο- και Μίκρο- επίπεδο

- ❑ Η έννοια του κώδικα μας επιτρέπει να μεταφράζουμε το μάκρο-επίπεδο σε μικρο-επίπεδα.
- Από την ανάλυση του κοινωνικού καταμερισμού εργασίας στην ανάλυση της επικοινωνίας εντός της οικογένειας
- ❑ Αναγνωρίζεται η σημασία του μικρό-επιπέδου
- Δεν είναι μόνο οι κώδικες που διαμορφώνουν τα υποκείμενα, αλλά και τα υποκείμενα που μετασχηματίζουν τους κώδικες.

Γλώσσα και κοινωνικοποίηση

- ❑ Η γλωσσική ικανότητα είναι ανεξάρτητη από τον Δείκτη Νοημοσύνης.
- ❑ Καθώς τα παιδι μαθαίνει να μιλάει, εσωτερικεύει την κοινωνική δομή.
- ❑ Μέσα από την εκμάθηση της γλώσσας
 - ❑ διαμορφώνεται η κοινωνική ταυτότητα του παιδιού
 - ❑ η κοινωνική δομή γίνεται το υπόβαθρο της ατομικής εμπειρίας του παιδιού

Hawkins: Social class, the nominal group and reference



Δείγματα απαντήσεων

❖ *They're playing football / and he kicks it and it goes through there / it breaks the window and they're looking at it...*

(«Παίζουν ποδόσφαιρο / και αυτός την κλωτσά και περνάει μέσα από 'κει/ σπάει το παράθυρο και το κοιτάζουν...»)

❖ *Three boys are playing football and one boy kicks the ball / and it goes through the window / the ball breaks the window / and the boys are looking at it...*

(«Τρία αγόρια παίζουν ποδόσφαιρο και ένα αγόρι κλωτσά τη μπάλα / και περνάει μέσα από το παράθυρο / η μπάλα σπάει το παράθυρο / και τα αγόρια το κοιτάζουν...»)

Τύποι γλωσσικού κώδικα

```
graph TD; A[Τύποι γλωσσικού κώδικα] --> B[Ο περιορισμένος (κοινή)]; A --> C[Ο επεξεργασμένος (επίσημη)];
```

Ο
περιορισμένος
(κοινή)

Ο
επεξεργασμένος
(επίσημη)

Ο περιορισμένος γλωσσικός κώδικας

1. Σύντομες, γραμματικά απλές, συχνά ημιτελείς προτάσεις με φτωχή συντακτική μορφή.
2. Απλή και επαναλαμβανόμενη χρήση συνδέσμων (έτσι, τότε, και, γιατί).
3. Σπάνια χρήση δευτερευουσών προτάσεων
4. Ανικανότητα διατήρησης του ίδιου θέματος σε μια διαδοχή προτάσεων.
5. Περιορισμένη χρήση επιθέτων και επιρρημάτων.
6. Σπάνια χρήση απρόσωπων εκφράσεων
7. Μεγάλος αριθμός δηλώσεων ή φράσεων που αναφέρονται στην προηγούμενη διαδοχή του λόγου (π.χ. «Έτσι δεν είναι;» «Κατάλαβες;», «Για φαντάσου»).
8. Χρήση ιδιοματικών προτάσεων.
9. Γλώσσα με υπονοούμενες σημασίες»

Ο επεξεργασμένος γλωσσικός κώδικας

1. Η ακριβής γραμματική σειρά και η σύνταξη ρυθμίζουν αυτά που λέγονται.
2. Οι λογικές τροποποιήσεις και η απόδοση της έμφασης γίνονται μέσα από ένα γραμματικά πολύπλοκο σχηματισμό των προτάσεων και κυρίως χρησιμοποιώντας συνδέσμους και δευτερεύουσες προτάσεις.
3. Συχνή χρήση προθέσεων που υποδηλώνουν λογικές σχέσεις και συνάφεια στο χρόνο και στο χώρο.
4. Συχνή χρήση των απρόσωπων εκφράσεων.
5. Ακριβής επιλογή επιθέτων και επιρρημάτων.
6. Οι προσωπικοί χαρακτηρισμοί ρυθμίζονται λεκτικά.
7. Ο εκφραστικός συμβολισμός διακρίνει και διαφοροποιεί τα νοήματα με λεπτές διαβαθμίσεις, αντί να ενισχύει συγκεκριμένες κυρίαρχες λέξεις ή και συνοδευτικές δηλώσεις με διάχυτη γενίκευση.

Γλωσσικός κώδικας και λεκτική έκφραση

Περιορισμένος κώδικας

- ❑ Δυσχεραίνει τη γλωσσική έκφραση των διαθέσεων του ατόμου.
- ❑ Απλή δόμηση του λόγου
- ❑ Αναγκαία η ενίσχυση της έκφρασης με εξωλεκτικά στοιχεία (π.χ. μορφασμούς, χειρονομίες)

Επεξεργασμένος κώδικας

- ❑ Διευκολύνει τη γλωσσική έκφραση των διαθέσεων του ατόμου
- ❑ Περίπλοκη δόμηση του λόγου που επιτρέπει να εκφραστούν οι λεπτές διαφοροποιήσεις

Τα κοινωνικά θεμέλια των κωδίκων

Περιορισμένος κώδικας

- Μηχανική αλληλεγγύη
- Οι κοινωνικές σχέσεις βασίζονται σε κοινές πεποιθήσεις, κοινές προσδοκίες, κοινή ταυτότητα.
- Η συλλογική εμπειρία είναι σημαντικότερη από την ατομική εμπειρία.
- Έντονη κοινωνική αλληλεγγύη
- Αναφέρεται σε μια κοινωνική ιεραρχία ή θέση
- Στρατός, φυλακή, ομάδες συνομήλικων εφήβων, φίλοι, σύζυγοι

Επεξεργασμένος κώδικας

- Οργανική αλληλεγγύη
- Υψηλός καταμερισμός εργασίας
- Πλουραλισμός στις αξίες και στις πεποιθήσεις
- Έμφαση στο άτομο και στην ατομική του εμπειρία
- Αναφέρεται στο πρόσωπο

Γλωσσικοί κώδικες και συστήματα ρόλων



Συστήματα ρόλων

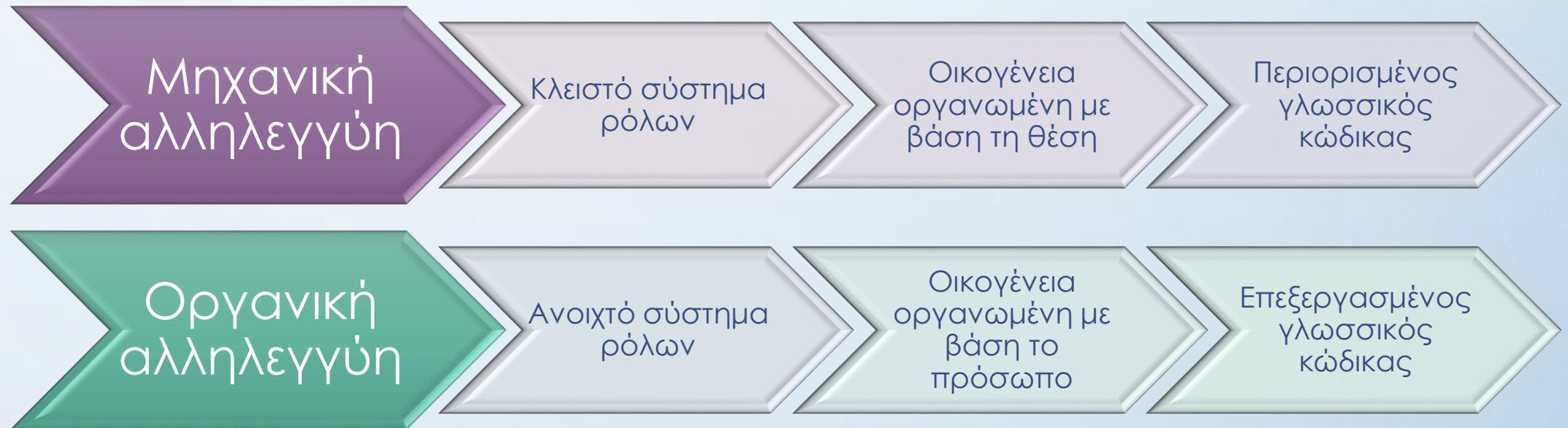
Κλειστό

- Σταθερές και μόνιμες προσδοκίες για κάθε άτομο
- Ακριβής ρύθμιση ρόλου και συμπεριφοράς
- Περιορισμένο πλέγμα διαπροσωπικών σχέσεων
- Σταθερές και αναμενόμενες κοινωνικές καταστάσεις
- Λίγες ευκαιρίες στα άτομα να εκφράσουν γλωσσικά διαθέσεις, προθέσεις κτλ.

Ανοιχτό

- Ρευστές προσδοκίες για κάθε άτομο
- Ρύθμιση συμπεριφοράς ανάλογα τις ανάγκες και τις συνθήκες της περίπτωσης
- Πιο πλούσιο πλέγμα διαπροσωπικών σχέσεων
- Νέες και μη αναμενόμενες κοινωνικές καταστάσεις
- Μεγάλη ανάγκη τα άτομα να αποσαφηνίσουν τις προθέσεις τους και να αναπτύξουν επιχειρήματα.

Η κοινωνικοποίηση εντός της οικογένειας



Η κοινωνικοποίηση εντός της οικογένειας

Οργάνωση με βάση τη θέση

- Η κοινωνικοποίησή τους είναι μονόδρομη.
- Αυστηρή διάκριση των ρόλων και ευθυνών.
- Το παιδί αντιδρά σε παγιωμένες από την ιεραρχική θέση καταστάσεις.
- Μαθαίνει τον κοινωνικό του ρόλο (π.χ. ως παιδί, ως αγόρι κτλ).
- Δεν διευκολύνεται η γλωσσική έκφραση.

Οργάνωση με βάση το πρόσωπο

- Έμφαση στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του προσώπου
- Περισσότερο αμφίδρομη κοινωνικοποίηση
- Τα όρια είναι ανοικτά σε διαπραγμάτευση.
- Το παιδί μαθαίνει να διαμορφώνει τον δικό του ρόλο.
- Διευκολύνεται η γλωσσική έκφραση.

Οργάνωση οικογένειας και μορφές ελέγχου

- Η οργάνωση της οικογένειας επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο οι γονείς ρυθμίζουν τη συμπεριφορά των παιδιών.

Μορφές ελέγχου:

1. Επιτακτική μορφή.
 2. Έκκληση με βάση τη θέση του ατόμου
 3. Έκκληση με βάση το άτομο
- Οι μορφές ελέγχου δεν σχετίζονται με την τρυφερότητα ή τη γονεϊκή αγάπη.



Γλωσσικοί κώδικες και σχολείο

- ❑ Τα παιδιά των μεσαίων κοινωνικά στρωμάτων καταφέρνουν να καλλιεργήσουν και τους δύο γλωσσικές κώδικες.
- Ο επεξεργασμένος γλωσσικός κώδικας αναπτύσσεται εντός της οικογένειας,
- Ο περιορισμένος μέσα σε άλλες ομάδες κοινωνικοποίησης, όπως η ομάδα των συνομηλίκων.
- ❑ Τα παιδιά των κατώτερων κοινωνικά στρωμάτων αναπτύσσουν αποκλειστικά τον περιορισμένο γλωσσικό κώδικα.
- ❑ Το σχολείο απαιτεί τη χρήση ενός επεξεργασμένου γλωσσικού κώδικα.
- ❑ Στο σχολείο τα παιδιά των μεσαίων κοινωνικά τάξεων βρίσκονται σε ένα οικείο γλωσσικό περιβάλλον.
- ❑ Τα παιδιά των κατώτερων κοινωνικά στρωμάτων αντιμετωπίζουν στο σχολείο ένα ξένο γλωσσικό περιβάλλον.

Συμπέρασμα ...

Οι κοινωνικές ανισότητες μετατρέπονται σε εκπαιδευτικές ανισότητες μέσα από τη διαμεσολάβηση της γλώσσας και της κοινωνικοποίησης των παιδιών μέσα στην οικογένεια.

Η «φτώχεια» του περιορισμένου γλωσσικού κώδικα

❑ Κριτική Labov: Ο περιορισμένος κώδικας δεν είναι κατώτερος

Ο περιορισμένος γλωσσικός κώδικας διαθέτει

1. πλαστικότητα
2. ευχέρεια επικοινωνίας
3. λεκτική καθαρότητα
4. λογική ικανότητα

❑ Ο επεξεργασμένος κώδικας διολισθαίνει στον βερμπαλισμό

Η απάντηση στην κριτική του Labov

- Δεν πρέπει να υποτιμάται ο περιορισμένος γλωσσικός κώδικας ως προς τις γλωσσικές του δυνατότητες.
- Περιέχει ένα μεγάλο εύρος σημασιών.
- Έχει τη δική του αισθητική ποιότητα.
- Είναι μια μορφή λόγου που βασίζεται στην κοινότητα
- Στις σύγχρονες κοινωνίες εκτιμάται περισσότερο μια μορφή λόγου που βασίζεται στο άτομο.

Δυνατότητες εκπαιδευτικής αλλαγής

□ Κοινωνικές αλλαγές:

1. Συνθήκες κατοικίας
2. Κοινωνικές υπηρεσίες
3. Προσχολική εκπαίδευση

□ Εκπαιδευτικές αλλαγές:

1. Οι υλικές συνθήκες των σχολείων,
2. Η κοινωνική οργάνωση, οι μορφές ελέγχου και παιδαγωγικής.
3. Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών.

Μια αλλαγή σε εξέλιξη ...

Ο Bernstein παρατηρεί πως η κατάσταση στην Αγγλία αλλάζει εξαιτίας ορισμένων κοινωνικών αλλαγών:

- 1.Μεγαλύτερη γεωγραφική κινητικότητα και μεγαλύτερος αριθμός επιδράσεων
- 2.Αλλαγή συνθηκών κατοικίας
- 3.Αλλαγή της θέσης της γυναίκας
- 4.Αλλαγή στη στάση απέναντι στην εκπαίδευση και την ανάπτυξη των παιδιών από τις ομάδες της εργατικής τάξης
- 5.Μείωση της αλληλεγγύης μεταξύ των εργαζομένων εξαιτίας της πλήρους απασχόλησης και των ψηλότερων μισθών.
- 6.Μετάβαση από την παραγωγή των αγαθών προς τις υπηρεσίες.